Fotograaf Christoph Bangert toont de ergste gruwelbeelden. Kijkt u of kijkt u niet?

‘We hebben de plicht onszelf te informeren over wreedheden’

De Duitse oorlogsfotograaf Christoph Bangert krijgt al zo lang het verwijt dat zijn werk voyeuristisch is dat hij zijn critici van antwoord dient met een boek dat zijn gruwelijkste foto’s verzamelt. *War Porn* choqueert, maar Bangert wil vooral dat we nadenken. ‘Oorlog bestaat, je mag je daar niet van afwenden.’

Tim F. Van der Mensbrugghe

© CHRISTOPH BANGERT/ LAIF / KEHRER VERLAG

***De Morgen* kiest ervoor om de ergste foto’s van Christoph Bangert niet te tonen. ‘Foto’s kunnen iets bijdragen om mensen te tonen wat oorlog betekent’, vertelt Bangert over zijn motivatie om het boek *War Porn* te publiceren.**

Christoph Bangert heeft al veel van de wereld gezien. Dikwijls zag hij mooie dingen, nam hij daar foto’s van en verschenen die foto’s in kranten, magazines en boeken. Even vaak zag hij taferelen van kapot geschoten lichamen en gefolterde mensen. Ook daar nam hij foto’s van, maar die beelden geraakten maar zeer zelden tot bij de lezer. Dat frustreerde Bangert, dus bundelde hij de wreedste beelden uit zijn collectie in *War Porn*.

Is het echt nodig om al die wreedheden te tonen? Moet dat zo expliciet?
Christoph Bangert: “Ja, absoluut. We moeten niet enkel dramatische beelden tonen – denk maar aan foto’s van een colonne tanks of jongemannen met kalasjnikovs – maar ook de gruwel van de oorlog. Dat laatste krijgen we veel te weinig te zien. Al zeg ik er bij dat je de juiste context moet bieden.”

Wat bedoelt u met de juiste context?
“Mijn bedoeling is niet om wreedaardige foto’s op voorpagina’s gepubliceerd te krijgen. Je moet er een gepaste tekst bij zetten, opdat de lezer voorbij de initiële shock geraakt en hij de gruwel in perspectief kan plaatsen. Choqueren is goedkoop, dat is niet het antwoord. Je moet een manier vinden om je verhaal juist te vertellen. Met video lukt dat al veel minder. Bewegend beeld is een vluchtig medium, waarbij je moeilijker nadenkt dan bij een foto. Foto’s creëren een herinnering, ze helpen mensen om zich een bepaalde gebeurtenis te herinneren. Als je die beelden censureert, zijn onvolledige herinneringen het resultaat. Ik geef een extreem voorbeeld: toen de uitroeiingskampen van de nazi’s werden bevrijd door de geallieerden, namen soldaten foto’s. Gruwelijke foto’s. Maar we hebben die nodig om ons vandaag nog te kunnen herinneren wat er toen gebeurd is.”

Bedoelt u dat we zonder die gruwelijke foto’s niet kunnen begrijpen wat wreedheid betekent?
“De meeste mensen in Europa hebben, denk ik, geen oorlog meegemaakt. Dat is een goede zaak, maar het betekent tegelijkertijd dat de meeste mensen hier niet begrijpen hoe extreem oorlog is. Foto’s kunnen misschien iets bijdragen om mensen te tonen wat oorlog betekent. Maar mijn doel is niet om oorlog uit te leggen, wel om conflicten te documenteren, foto’s te nemen en verhalen te vertellen.”

In uw boek vertelt u wel een zeer extreem verhaal.
“Inderdaad. Normaal gezien probeer je een evenwichtig beeld te tonen. Dit boek is zeer eenzijdig. Dat is een reactie op de censuur die andersom werkt en de wreedste foto’s tegenhoudt. Dat begint al bij mezelf: sommige foto’s stuur ik niet door naar redacties. Dan wordt er op de redactie gefilterd. En uiteindelijk kijkt ook het publiek soms de andere kant op als ze opeens een gruwelbeeld zien. Dat is een natuurlijk reactie, maar ook een gevaarlijke.”

Waarom is dat zo gevaarlijk?
“Als we onszelf niet dwingen naar die vreselijke beelden te kijken, leven we in een wereld met enkel foto’s van schattige hondjes. We hebben de plicht onszelf te informeren over wreedheden die plaatsvinden, ongeacht waar ze plaatsvinden. Het gaat om echte mensen. Ik moet die beelden publiceren, want anders was ik maar een ramptoerist die foto’s neemt voor zijn persoonlijke plezier. Als die foto’s niet gepubliceerd geraken, heb ik mijn werk niet goed gedaan.”

‘Het is een natuurlijke reactie om de andere kant op te kijken bij een gruwelbeeld. Maar ook een gevaarlijke’
CHRISTOPH BANGERT
OORLOGSFOTOGRAAF

Het resultaat is wel choquerend.
Natuurlijk is *War Porn* een zeer provocerend boek, mensen worden er kwaad door. Maar dat is een deel van de opzet. Ik toon wat ik heb gezien – al zijn mijn foto’s niet de realiteit, maar mijn interpretatie ervan. Als je niet naar mijn beelden kunt kijken, denk dan eens aan de mensen die écht moeten leven in een oorlogssituatie. Sommige mensen zeggen dat mijn foto’s moreel onacceptabel zijn, maar ze zeggen niets over de eigenlijke gebeurtenissen die ik heb gefotografeerd. Andere mensen denken dat dit een anti-oorlogsboek is, maar het staat iedereen vrij zijn eigen idee te vormen.”

Maar uw boek is toch ook een kritiek, al was het maar een kritiek op de censuur?
“In de eerste plaats is het een kritiek op mezelf, omdat ik ook mezelf censureer, soms zelfs onbewust. Van sommige beelden kan ik me niet herinneren dat ik ze genomen heb. Ten tweede is het een kritiek op de kranten en magazines waar ik voor werk. Zij publiceren gruwelijke beelden doorgaans niet. Belangrijk is daarbij dat daarover wordt gediscussieerd. Wanneer de algemene regel is om gruwelbeelden niet te publiceren, is dat pure domheid. Je moet bij elke gebeurtenis en elke foto overwegen of je hem wilt tonen aan je publiek. Welk verhaal wil je vertellen.”

Op de krant discussiëren we nog of we wel één van uw foto’s bij dit interview zullen plaatsen.
(lacht) “Fantastisch. Dat maakt me blij. Je moet beslissen wat je wilt tonen en wat niet. Hoofdredacties moeten niet denken aan de reactie van de lezer, maar wel aan het verhaal dat ze willen vertellen. Als je je laat leiden door de mogelijke reactie van het publiek, word je een tabloid. Of iets als Facebook. Het is absurd wanneer kranten als regel vastleggen dat ze geen dode mensen tonen. Dood en geweld zijn helaas dingen die gebeuren, overal in de wereld. Oorlog is jammer genoeg niet uitzonderlijk. We moeten die gebeurtenissen vastleggen.”

U uit ook kritiek op het publiek dat de blik afwendt.
“Er is veel dat we niet willen zien. We kijken liever naar foto’s van katjes en beroemdheden. In Hollywoodfilms passeren de goorste wreedheden, kinderen schieten elkaars hoofd af in videogames en dat is geen probleem. Maar wanneer zoiets uit de echte wereld komt, worstelen we daarmee. Het is moreel fout om daarnaar te kijken, wordt gezegd, maar het is onze verantwoordelijkheid om wél te kijken. Onze westerse regeringen propageren propere oorlogen met precisiebombardementen, maar de waarheid blijft dat oorlog smerig en lelijk en verwarrend en droevig is. De oorlogen van vandaag zijn daarin niet anders dan alle voorgaande oorlogen. Oorlog bestaat, je mag je daar niet van afwenden.”

Waarom hebt u zo’n sensationele titel gekozen? Doet dat geen afbreuk aan uw statement?
“Ik word er vaak van beschuldigd dat mijn werk voyeuristisch en pornografisch is omdat het slachtoffers ontmenselijkt. Dat is een geldig argument, want een foto van iemand die vermoord of gefolterd is, toont iemand die ontmenselijkt is. Maar het blijft een excuus om niet te kijken, want het is niet de foto die mensen hun waardigheid afneemt, het is wel de foto die vastlegt dat mensen hun menselijkheid en waardigheid is ontnomen. Daar mag je je ogen niet voor sluiten. Ik geloof dus niet mijn foto’s oorlogspornografie zijn, al kan het me niet schelen wanneer mensen denken van wel.”

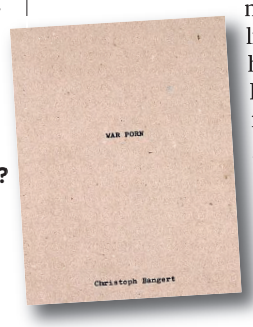

Jonge woordkunstenares **Emma Lesuis** mixt theater en documentaire in ‘Op die plaas’

Proef de miserie in een glas Zuid-Afrikaanse wijn

Emma Lesuis (26) maakte in Zuid-Afrika een filmreportage die ze *Op die plaas* doopte. Ze woonde er bij een wijnboer en ontdekte de complexe relatie tussen werkers en boeren. Nu brengt ze die reportage ook op de planken.

SÉBASTIEN VERMEULEN

“Met mijn theaterdocu wil ik de wereld tonen die achter een glas Zuid-Afrikaanse wijn schuilt. Er heerst armoede onder de werkers en alcoholisme is er alomtegenwoordig. Tijdens de apartheid werd het werkvolk zelfs betaald in wijn. Die aanzet tot alcoholisme leeft tot op vandaag de dag door.

“Een ander probleem is het loon van de werkers. Door veel protest de voorbije jaren heeft de overheid beslist om de loonbarema’s te verhogen. Daardoor zou de levensstandaard van velen stijgen. Niets is minder waar. De kleinere wijnboeren kunnen geen hogere lonen betalen zonder de prijs van de wijn of de huur van de werknemers op te drijven. Gevolg is dat velen van hen zonder job vallen of dat kleine wijnboeren failliet gaan. Het mes snijdt lang vele kanten en er is geen oplossing in zicht.”

‘Dit is een verhaal zonder stereotiepen’

“Vorig jaar ben ik de eerst keer naar Zuid-Afrika gereisd, om *one-minute films* te draaien voor deBuren. Toen kwam ik er voor het eerst in contact met de boerderij. Het jaar daarop ging ik terug in het kader van mijn afstudeerproject. Ik verbleef in Orania, een plek waar enkel blanke Afrikaners wonen. Ik logeerde bij blanke vrienden die op de boerdeij een huisje huurden. Op het land van de boerderij was er een dam, de grens, met aan de andere kant de kleine woningen van de werkers.

“De *bruinmense* of *coloureds* stonden ervoor open dat ik hen filmde, en zo bouwde ik stilaan een band met hen op. Ik denk vooral dat dit mogelijk was omdat er iemand echt geïnteresseerd was in hun verhaal – een dat bijna nooit verteld wordt. Een verhaal zonder sterotiepen: geen ‘aan hun lot overgelaten, arme arbeiders’ en geen ‘op winstbejag gerichte, wrede boeren’.”

De theaterdocu *Op die plaas* wordt vanavond opgevoerd op festival Villanova (22 uur en middernacht). De filmreportage zal in oktober te zien zijn in *Vranckx*. villanovafestival.be